

Сидорчук Л. А. Эргономичная компетентность будущего учителя технологий как необходимое условие его профессионализма.

В статье рассмотрены возможности формирования эргономичной компетентности как составной профессиональной компетентности будущего учителя технологий. Обоснованы основные положения концепции формирования эргономичной компетентности будущего учителя технологий.

Ключевые слова: эргономичная компетентность, профессиональная компетентность, учитель технологий, концепция формирования эргономичной компетентности.

Sidorchuk L. A. The ergonomics competence of future teacher of technologies as necessary condition of his professionalism.

This article considers the possibilities of the ergonomic competence formation as an integral part for future teacher of technologies professional competence. It was substantively based the fundamental provisions of the concept of future teacher of technologies ergonomic competence formation.

Keywords: ergonomic competence, professional competence, teacher of technologies, concept of ergonomic competence formation.

Стадник Н. В.

**Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
(Дніпропетровськ, Україна)**

СПЕЦИФІКА ЗОВНІШНЬОГО ТЕСТУВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: ДОСВІД ПІДГОТОВКИ УЧНІВ

У статті проаналізовано змістове наповнення тестового зошита зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури з точки зору процесу підготовки учнів до його складання. Розглянуто можливі недоліки тесту та запропоновано деякі методи їх усунення.

Ключові слова: тестування, підготовка, навички, абітурієнт.

Сучасні тенденції уніфікації й стандартизації підходів до оцінювання рівня знань випускників шкіл і студентів вишів шляхом тестування вимагають прискіпливого аналізу та критичного відбору змісту завдань. Найбільшу суперечність, на нашу думку, викликає не сам процес тестування, який уже довів свою ефективність, а відсутність широкого фахового обговорення тестів, у першу чергу з української мови та літератури як єдиного обов'язкового предмету зовнішнього тестування для всіх випускників України. Тому актуальною є проблема ґрунтовного дослідження специфікації тестів та їх відповідності основним завданням проведення ЗНО в Україні.

Метою статті є розгляд фактичного наповнення тесту з української мови та літератури й виявлення можливих недоліків. Основним завданням вважаємо пошук оптимальних засобів та вироблення рекомендацій щодо усунення цих недоліків.

Останнього десятиліття питанню тестового оцінювання рівня знань учнів шкіл та студентів присвячено чимало наукових праць педагогів, викладачів, психологів, соціологів тощо. Розроблено теорію застосування тестів (В. С. Аванесов, І. Є. Булах, А. Н. Майоров та ін.), визначено вимоги до їх укладання та відповідності чинним програмам з різних дисциплін. Але у зв'язку із впровадженням методу зовнішнього незалежного оцінювання в Україні з'являються фахові публікації, що досліджують як позитивні, так і негативні прояви тестової системи моніторингу знань молоді. Так, професор В. Є. Бахрушин (Запоріжжя) за допомогою математичних моделей та статистичних даних різних років досліджує тестові завдання ЗНО та їх підсумки з точки зору відповідності науковим критеріям якості тестів, окреслюючи певні показники, що

можуть призвести до змін визначення кінцевого результату тестування кожного окремого абітурієнта: “Навіть хороший тест дає результати, придатні для певного усередненого учня, але результати тестування окремих учнів можуть виявитися істотно помилковими” [1]. Додамо, колишній директор Українського центру оцінювання якості освіти Ігор Лікарчук сам визнає негативні тенденції у системі ЗНО, вважаючи недосконалість тестів одним із основних недоліків при вступі до вишів за результатами ЗНО [8].

Зосереджуючись на предметі нашого дослідження, яким є тест з української мови та літератури, відзначимо кілька специфічних рис, властивих йому на відміну від інших навчальних дисциплін.

1. Власне зошит (протягом кількох років та останньої редакції 2013 року) містить питання фактично з двох окремих шкільних курсів: 36 завдань з української мови і 24 з української літератури (60 тестів) плюс власне висловлення. Такої подвійної програми підготовки не виявляє жоден інший предмет ЗНО. Не завжди старшокласники однаково вправно володіють мовними й літературними тонкощами. Відповідь на питання з української мови вимагає застосування як певного набору знань (правил, винятків, термінів), так і логічних навичок співставляти, відокремлювати, шукати помилку. У той час як ґрунтовного розуміння літературного процесу не передбачено, багато залежить від особи шкільного вчителя і його бажання зацікавити учнів. Хоча у зошиті представлені питання щодо всіх історичних етапів розвитку української літератури від фольклору до сучасності, вони не демонструють повної картини знань абітурієнтів через свою поверхневність.

До того ж, пропорційність 60% на 40%, яку демонструє така кількість завдань, залишає достатньо простору для маніпуляцій із підготовкою до складання тесту. Адже прості математичні підрахунки свідчать, що абітурієнту, котрому бал сертифіката ЗНО з української мови та літератури не є профільним, можна зосередитися на уважному опрацюванні лише частини завдань або з української мови, або з літератури, щоб отримати не менше 124 балів, котрі дозволяють претендувати на вищу освіту. У рейтинговій шкалі відсутній поділ балів на окремо українську мову й літературу. Тому віддаючи свідомо перевагу підготовці лише одного з предметів, учень має шанс успішно скласти тест, результат якого не буде об'єктивно відображати рівень його знань і навичок.

2. За відгуками самих абітурієнтів, тестові завдання не викликають особливих складнощів у разі відповідної завчасної підготовки, особливо за наявності величезного комплексу дидактичних матеріалів з усіх предметів ЗНО останніх років. З іншого боку, досвід викладання української мови й літератури на підготовчих курсах свідчить про зниження інтересу школярів до ґрунтовного вивчення дисципліни і поступову переорієнтацію їх на звичайне запам'ятовування і розв'язання наявних зразків тестових зошитів. Старшокласники не виявляють потреби поглиблено досліджувати мовні явища, задовольняючись поверхневим розглядом теми, а з огляду на деякі запитання з української літератури не бачать необхідності навіть скорочено читати твори із запропонованого програмою ЗНО списку. Адже нерідко у тесті містяться приховані підказки, відсилання на попередні завдання або ж відверто запозичені питання із наявних у відкритому доступі зошитів попередніх років. Зауважимо, у зошиті з української мови та літератури II сесії ЗНО 2012 року трапилися 3(!) питання з української літератури, попередньо представлені із правильними відповідями у пробному тестуванні, що автоматично ставило у нерівні умови тих, хто пробне тестування не проходив, оскільки це давало можливість без зусиль заробити 3 “впевнених” бали.

Беззаперечно, зміст завдань з української мови та літератури відповідає затвердженій програмі тестування, як неодноразово підкреслювали представники Центру оцінювання якості освіти. Але останнім часом простежується зниження динаміки змінювати формулювання запитань та варіанти відповідей. Уважний абітурієнт за підказкою сумлінного вчителя не може не впізнати завдання, якщо воно неодноразово

траплялося у процесі підготовки до складання тесту. На нашу думку, сама можливість автоматичної відповіді учня на уже знайоме запитання свідчить про часткові проблеми із наповненням бази тестових завдань, призначених для ЗНО. Так, із року в рік у тестах з української літератури регулярно трапляється питання про Пантелеймона Куліша як автора першого українського історичного роману “Чорна рада” у різних варіаціях (2013 рік не виняток); при встановленні відповідності між особою письменника та його висловленням логічна пара “Ольга Кобилянська – повість “Земля” визначається елементарною відсутністю серед запропонованих варіантів інших, окрім письменниці, жінок; питання про авторство поеми “Мойсей” або новели “Камінний хрест” передують згадуванню “І. Франко “Мойсей” або “В. Стефаник “Камінний хрест” в іншому тесті.

3. Частково проблемними, на наш погляд, також є завдання щодо читання й аналізу тексту (№ 29-36). Формулювання питання типу “автор вважає” або “головна думка автора тексту” не можна вважати таким, що не дозволяє суб’єктивного трактування.

4. Завдання з української літератури містять переважно інформацію щодо авторства певних творів або цитати з них. Відповідно вивчення напам’ять повного програмового переліку у зв’язці “письменник-твір” дає можливість уникнути глибокого розгляду необхідного теоретичного мінімуму, наприклад віршових розмірів, художніх засобів, жанрових ознак тощо.

5. Написання власного висловлення становить найбільшу складність для учнів з точки зору необхідності грамотно і швидко довести власну думку. Аргументація тези й підбір адекватних прикладів із художньої літератури та особистого життя інколи вже на початковому етапі написання твору змушують старшокласників нервувати, згадувати прочитані тексти, даремно витрачаючи час. Як зізнавалися учасники II сесії 2013 року, запропоноване прислів’я “Моя хата скраю – нічого не знаю” непросто було співвіднести з яким-небудь твором української літератури.

6. Порівняльний аналіз зошитів різних років виявляє тенденцію стандартного набору завдань з української мови, до яких абітурієнти вже встигли призвичаїтись. Написання м’якого знака або апострофа, чергування і спрощення приголосних, правопис слів разом або через дефіс, наголошування, спільнокореневі слова, пошук пунктуаційної, граматичної та лексичної помилок, односкладні та складнопідрядні речення та ін. – такий шаблон зошита можуть скласти школярі, сумлінно підготувати саме ці теми й не звернути уваги на інші питання. Все це знижує якість підготовки та деформує кінцевий результат тестування.

Щоб уникнути згаданих недоліків, вважаємо за доцільне щороку змінювати принципи відбору завдань перед включенням їх до тестового зошита з української мови і літератури, намагаючись не допускати прямих повторів з попередніх років. Такий момент “несподіванки” змусить абітурієнтів готуватися ретельніше за всією програмою курсу, а не лише вибірково. З цієї точки зору створення банку тестових завдань може носити більш тренувальний характер.

Пропонуємо включати до зошита завдання, котрі виявлятимуть глибше уміння старшокласників застосовувати набуті знання на практиці. Наприклад:

- який рядок містить слово, при вимові якого відбувається спрощення приголосних;
- скільки сполучників (прислівників, прийменників) у наведеному реченні;
- у котрому реченні допущено три орфографічні помилки;
- які із наведених художніх засобів не використано в запропонованому уривку;
- у котрому рядку не наведено жодного представника літератури другої половини XIX століття.

Поділ завдань за рівнем складності також може суттєво змінити процес підготовки і складання тесту. Оскільки при укладанні зошита зовнішнього незалежного оцінювання обов’язково враховуються 3 типи складності завдань (легкі, середні й складні), розмежування цих рівнів із позначенням максимальної кількості балів за кожен із них

дозволить старшокласнику самостійно розрахувати час та послідовність виконання завдань, адекватно оцінюючи свої шанси дати правильну відповідь на завдання вищого рівня складності. Також виокремлення більш складних питань сприятиме диференціації результатів написання тесту з української мови й літератури з точки зору майбутнього вступу школяра на філологічні спеціальності вищих навчальних закладів.

Не менше зауважень викликає мінімальний рівень балів зовнішнього тестування, дозволений при поданні документів до вишів. Засоби масової інформації неодноразово порушували питання доцільності прийняття на навчання студента із 124 балами з усіх непрофільних предметів. Для отримання таких невисоких балів сертифіката з української мови та літератури, скажімо, під час II сесії ЗНО 2013 року достатньо було заробити 24 тестових бали, що складає 22% відсотки від можливого (107 балів). Учень, який володіє лише п'ятою частиною від необхідних знань та навичок, у такій ситуації не має належної мотивації підвищувати рівень своєї підготовки, адже навіть мінімальних знань вистачить для одержання прохідного бала. Згідно з офіційним звітом, 24,6% завдань II сесії 2013 року були легкими [3, с. 66], тому 41% її учасників виявив результат у проміжку 124-150 балів.

Підвищення прохідного бала з української мови та літератури до 140 або навіть до 150 балів на всеукраїнському рівні, на нашу думку, сприятиме зростанню загального рівня грамотності випускників загальноосвітніх закладів, змусить заздалегідь планувати підготовку й більш відповідально ставитися до складання ЗНО.

Отже, наразі актуальною є потреба широкого обговорення специфіки тестування, залучаючи не лише провідних спеціалістів-філологів, педагогів і психологів, а й колишніх абітурієнтів, їх батьків та вчителів із метою практичного усунення можливих недоліків завдань.

Використана література:

1. Бахрушин В. Є. Тестові технології в освіті: Проблема якості тестів / В. Є. Бахрушин, О. М. Горбань // www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/Bakhruschin.htm
2. Булах І. Є. Створюємо якісний тест : навчальний посібник / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К., 2006. – 160 с.
3. Звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України в 2013 році // testportal.gov.ua/reports
4. Зовнішнє незалежне оцінювання в освіті України. Курс лекцій : навчальний посібник / Г. С. Кашина, В. П. Сергієнко. – Луцьк, 2010. – 115 с.
5. Майоров А. Н. Теорія і практика створення тестів для системи освіти / А. Н. Майоров. – Львів, 2001. – 296 с.
6. Москальова О. Нестандартизований тест як ефективний інструмент вимірювання рівня знань / О. Москальова ; [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка] // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць. – Спецвип. 8. – Ч. II. – Слов'янськ : СДПУ, 2012. – С. 53-60.
7. Філатова Ю. С. Педагогічні вимоги до тестового контролю навчальних досягнень студентів педагогічних вищих навчальних закладів / Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди "Засоби навчальної та науково-дослідної роботи". – 2008. – Вип. 28. – С. 108-113.
8. [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrinform.ua/ukr/news. – Заголовок з екрану.

Стадник Н. В. Специфика внешнего тестирования по украинскому языку и литературе: опыт подготовки учеников.

В статье проанализировано содержательное наполнение тестовой тетради внешнего независимого оценивания по украинскому языку и литературе с точки зрения процесса подготовки учеников к его прохождению. Рассмотрены возможные недостатки теста и предложены некоторые методы их устранения.

Ключевые слова: тестирование, подготовка, навыки, абитуриент.

Stadnik N. Specific of the external testing on Ukrainian and literature: experience of preparation of students.

In the article the rich in content filling of test notebook of external independent assessment on Ukrainian and literature is analysed from the point of view of process of preparation of students to his passing. The possible lacks of test are considered and some methods of their removal are offered.

Keywords: testing, preparation, skills, university entrant.

Стецюк Ю. В.

**Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
(Луганськ, Україна)**

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто підготовку вчителів Луганської області до зовнішнього незалежного оцінювання в системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: моніторинг якості освіти, зовнішнє незалежне оцінювання, післядипломна педагогічна освіта.

Актуальність пошуків нових моделей безперервної освіти вчителів зумовлена стратегією розвитку освіти в Україні, орієнтованою на світові та європейські пріоритети, де педагогічний професіоналізм і компетентність є ключовими умовами досягнення якості освіти. Принциповою є необхідність відходу від застарілих схем у роботі з педагогічними кадрами, оновлення змісту та форм їх професійного розвитку. Необхідність посилення уваги науковців і практиків до цієї проблеми пов'язана також із розробкою Концепції освіти дорослих Національною академією педагогічних наук України.

Специфіку педагогічного знання, пов'язаного з освітою дорослих, було визнано педагогічною теорією наприкінці XIX століття незалежно від термінологічного визначення. У другій половині XX століття, коли під впливом науково-технічної революції та ряду інших факторів поширилася формальна та неформальна освіта дорослих, відбулася її систематизація.

За визначенням Н. Ничкало, андрагогіка – педагогіка дорослих, одне з визначень галузі педагогічної науки, що охоплює теоретичні та практичні проблеми освіти, навчання й виховання дорослих [3]. У спеціальній літературі, крім терміна “андрагогіка”, використовується “педагогіка дорослих”, “теорія навчання дорослих”, “теорія освіти дорослих”. Андрагогіка розкриває закономірності, педагогічні та психологічні фактори ефективної освіти, навчання та виховання дорослих, розробляє методичні системи навчально-виховної роботи з окремими дорослими та групами.

Інститути післядипломної педагогічної освіти мають стати не стільки центрами систематичного проведення курсів підвищення кваліфікації, скільки центрами забезпечення системного розвитку професіоналізму педагогічних працівників. Діяльність інститутів післядипломної педагогічної освіти вже зараз носить випереджально-моделюючий характер щодо загальної середньої освіти в регіонах і враховує весь комплекс змін в освіті: інтенсифікацію навчально-виховного процесу, новий зміст і форми його організації, соціокультурну і ціннісну переорієнтацію освітньої діяльності, нові стратегії в управлінні навчальними закладами [4; 5; 6].

У цьому контексті в Луганському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (ЛОІППО) розроблена та апробується в ході всеукраїнського експерименту структурно-функціональна модель системи професійного розвитку керівників і